

Uuspietismin unohdettu ulottuvuus

Suomalaiset David Hedegårdin herätyskristillisessä verkostossa

Uuspietistisen viidennen herätyksen käynnistyminen ennen toista maailmansotaa ja varsinkin sen vakiintuminen ja institutionalisoituminen sodan jälkeen on jo pitkään nähty osana laajempaa eurooppalaista ja transatlanttista liikehdintää. Kyseessä ei ollut sisäsyntyinen suomalainen ilmiö tai keksintö vaan ilmentymä maailmanlaajuisesta herätyksestä, jonka eri kansalliset toimijat pyrkivät yhteisvoimin ja olennaisesti samoin keinoin vastaamaan muuttuneen maailmantilanteen ja kirkollis-hengellisen ilmapiirin haasteisiin. Laajasti on tunnustettu, että viidesläisyyden ilmiö ja toiminnalliset erityispiirteet juontuvat ainakin yhtä paljon Suomeen saapuneiden ulkomaisten vierailijoiden tuomiin vaikutteisiin kuin vanhempiin kotimaisiin herätysliikkeisiin. Keskeisimpiä vaikuttajia olivat Albert Lunde 1910-luvulla ja Frank Mangs heti jatkosodan jälkeen.¹

Yhtä laajasti ei ole tunnettu sitä roolia, joka näiden vaikutteiden levittämisessä eri herätysliikkeisiin, niiden kohdentamisessa ja institutionalisoimisessa oli ruotsalaisella David Hedegårdilla (1891–1971). Hedegård oli herätysteologi, raamattunkääntäjä, pitkän linjan kristillinen kasvattaja ja

sanomalehtimies.² Yksikään toinen ulkomaalainen ei avustanut, rohkaissut ja kansainvälistänyt toisen maailmansodan jälkeistä suomalaista herätyskristillisyyttä yhtä paljon kuin hän. Hänen vaikutuksensa oli huomattava paitsi viidesläisten, myös näiden kanssa sodan jälkeen yhteistyöhön käyneiden evankelisten piirissä. Sodanjälkeisinä vuosikymmeninä Hedegård rakensi ympärilleen mittavan pohjoismaisen herätyskristillisen verkoston, joka toimi myös sen suomalaisten jäsenten ensisijaisena linkkinä ulkomaisiin evankeli(kaali)s-fundamentalistisiin vaikutteisiin. Tätä kautta hän oli olennaisesti muokkaamassa viidesläisyydelle ominaisia ja myös muihin herätyskristillisiin liikkeisiin levinneitä organisoitumisen, toiminnan ja uskontulkinnan muotoja.

1 Ks. Kakkuri 2011; Auranen 2008; Junkkaala 1990; Franzen 1987.

2 Gerhardsson 1992, 477.

HEDEGÅRDIN TEOLOGIA JA VERKOSTOT

Sikäli kun David Hedegård yleensä muistetaan 2000-luvun alun Pohjoismaissa, hänen nimensä liitetään ennen muuta yhden miehen työnä vuonna 1964 syntyneeseen nykykieliseen Uuden testamentin käännökseensä.³ Mahdollisesti muistetaan myös hänen ja Uuras Saarnivaaran yhteinen opus, premilennialistista lopunaikojen tulkintaa popularisoinut *Kohti suurta Baabelia* vuodelta 1960.⁴ Muualla maailmassa Hedegård tunnetaan ennen muuta jyrkän fundamentalistisen International Council of Christian Churches (ICCC) -järjestön yhtenä perustajana ja pitkäaikaisena varapresidenttinä. Tässä ominaisuudessa hän kävi vuodesta 1948 aina 1970-luvulle asti kiivasta poleemista kampanjaa ekumeenista liikettä ja modernia liberaalteologiaa vastaan sekä fundamentalistisen, Raamatun erehtymättömyyttä korostavan tulkinnan puolesta.⁵

Yhdysvalloissa Hedegård muokkasi sodanjälkeistä herätyskristillisyyttä toimiessaan 1950- ja 1960-luvuilla vierailevana professorina Faith Theological seminaarissa. Tämä ICCC:n perustajan ja elinikäisen presidentin Carl McIntiren oppilaitos oli yksi aikansa merkittävimmistä fundamentalistisista opinahjoista Yhdysvalloissa. Sekä Euroopassa että Yhdysvalloissa Hedegård vaikutti pitkään myös useiden ICCC:tä haastaneiden, ennen pitkää Lausannen liikkeeseen identifioituneiden evankeli(kaali)sten järjestöjen jäsenenä ja/tai tukijana.⁶ Täten hänen vaikutuksensa näkyi maailmansodan jälkeen vakiintuneen herätyskristillisten fundamentalisti-evankeli(kaali)-jakolinjan molemmin puolin.

Merkittävimmän panoksensa Hedegård jätti kuitenkin toisen maailmansodan jälkeisen pohjoismaisen herätyskristillisen teologian ja sen järjestäytymisen kehitykseen. Kolmellakymmenellä alun perin ruotsiksi kirjoitetulla teoksellaan, joista useat käännettiin myös suomeksi, norjaksi ja tanskaksi, hän lisäsi pohjoismaisilla kielillä kirjoitetun herätyskristillisen raamatuntulkinnan määrää olennaisesti.⁷ Hänen pitkään toimittamansa kirkolliset aikakauslehdet *Trosvittnet* ja *För biblisk tro* jättivät samoin jälkensä hänen sukupolvensa ajatteluun. Vuosina 1941–1948 hän johti Evangeliska skolan

-raamattuinstituuttia Kortebossa ja teki siitä vaikutusvaltaisen, myös suomalaisia opiskelijoikseen houkutelleen herätyskristillisen opinahjon.⁸ Yhtä merkittävä oli hänen vuonna 1955 ICCC:n oheen perustamansa Pohjolan evankelinen neuvosto (Nordens Evangeliska Råd), jonka kautta Pohjolan herätyskristilliset sisälähetysjärjestöt pitivät yhteyttä sekä toisiinsa että muun läntisen maailman konservatiivisiin protestantteihin. Neuvostoon kuului sen huippuvuosina parisataa pääosin luterilaista teologia, ja sen epävirallisena äänenkannattajana toimi Hedegårdin *För biblisk tro*.⁹

Vaikka Hedegård oli taustaltaan luterilainen, hän teki suurimman osan elämäntyöstään vapaakirkollisissa ja yleisprotestanttisissa järjestöissä. Oman herätyksensä hän oli kokenut kuusitoistavuotiaana ja oli sen jälkeen osallistunut vapaakirkollisen Svenska Missionsförbundetin sisälähetys- ja opiskelijatyöhön, kunnes oli vuonna 1915 lähtenyt opiskelemaan järjestön ylläpitämään raamattukouluun Lidingössä. Saman koulun opettajana ja Missionsförbundetin saarnaajana hän toimi 1920-luvun alusta vuoteen 1937, jolloin kasvavat opilliset erimielisyydet johtivat hänet siirtymään yleisprotestanttiseen mutta luterilaistaustaiseen Svenska alliansmissioniin, jonka oppilaitos Kortebon Evangeliska skolan oli. Hedegård suostui sen rehtoriksi sillä ehdolla, että saisi muokata siitä myös muille kuin luterilaisille tarkoitetun, raamattukeskeisen, herätystä korostavan mutta muuten tunnustuksettoman opinahjon.¹⁰ *Trosvittnet*- ja *För biblisk tro* -lehdet olivat samoin kirkkokuntiin sitoutumattomien, yksityisten säätiöiden äänenkannattajia.¹¹

Läpi uransa Hedegård oli kiinnostunut pohjoismaisittain epätavallisen, Suomessa laajasti karsastetun, tunnustus- ja kirkkokuntarajat ylittäneen herätyskristillisen yhteisrintaman luomisesta. Tätä pyrkimystä selitti hänen varhainen perehtymisensä aikansa Yhdysvaltain fundamentalistiseen liikkeeseen ja sen konservatiiviseen, opillisesti reformoituun uskonpuolustukseen. Järjestäytynyt fundamentalismi oli Yhdysvalloissa ollut 1900-luvun alusta alkaen korostuneen yleisprotestanttista, ja kaikki olivat tervetulleita sen kattojärjestöihin. Näitä olivat World Christian Fundamentals Association (WCFA, 1919) ja sen seuraaja American

Council of Christian Churches (ACCC, 1941), jotka tunnustivat koko Raamatun Jumalan erehtymättömäksi Sanaksi ja siten ainoaksi auktoriteetiksi kaikissa uskon ja elämän asioissa.¹² Tämä kristillisen fundamentalismin opillinen ydin, Raamatun erehtymättömyyteen perustuva biblismi, kumpusi toki luterilaisesta *sola scriptura* -periaatteesta, mutta sen korostaminen ja liittäminen järjestöllisesti allianssityyppiseen yleisprotestanttiseen toimintaan oli nimenomaan 1900-luvun alun yhdysvaltalaisen reformoitujen fundamentalistien tuotosta, ja heiltä myös Hedegård sen omaksui. Jo Missionsförbundetin vuosina hän oli tutustunut tuon ajan merkittävimmän fundamentalistiteologin, separatistisen presbyterin J. Gresham Machenin tuotantoon, jossa nämä teemat korostuivat. Vuonna 1937 hän käännätti ruotsiksi Machenin vaikutusvaltaisen magnum opuksen *Christianity and Liberalism* ja kirjoitti sille esipuheen.¹³

Machenin teoksessa tiivistettiin fundamentalistien käsitys kaikesta ”liberaaliteologiaksi” kutsutusta uskosta luopumuksena ja ei-kristillisenä uskona ja tuomittiin moderni ekumeeninen liike samaisen liberaaliteologian läpätunkemana.¹⁴ Näin väitti myös Hedegård varhaisessa, laajaa pohjoismaista huomiota saaneessa teoksessaan *Den moderna Kristusförnekelsen* (1936) ja *För biblisk tro-* ja *Trosvitnet*-lehtiin teoksen jälkeen kirjoittamissaan artikkeleissa.¹⁵ Hänen seuraavien kolmen vuosikymmenen aikana kirjoittamissaan teologisissa kommentaareissa korostui liberaaliteologian tuomio niin Raamatun jumalallisen alkuperän ja erehtymättömyyden kieltäjänä kuin modernin sekularismin ja puhtaasti maallisen rationalismin levittäjänä. Hedegård oli amerikkalaisten fundamentalistien linjoilla myös liittäessään liberaaliteologian yhdessä neuvostoliittolaisen kommunismin nousun kanssa osaksi premillennialistisen eskatologian mukaista lopun-aikain suurta uskosta luopumista ja Antikristuksen esiintuloa.¹⁶

Hedegårdin Suomeen rakentamia verkostoja ja hänen vaikutustaan tarkasteltaessa olemme siis tekemisissä amerikkalaistyyppisen ja monilla tavoin reformoidusta tunnustuksesta vaikutteita saaneen uskonpuolustuksen ja organisoinnin mallin kanssa. Aina 1930-luvulta alkaen Hedegård levitti funda-

mentalismien biblisististä oppia myös Pohjoismaihin ja tavoitteli täälläkin sellaisen allianssipohjaisen, liberaaliteologian- ja ekumenianvastaisen laajan herätyskristillisen yhteisrintaman luomista, jollaisen hän tunsi Pohjoismaiden ulkopuolelta.

SUOMALAISTEN KONTAKTIEN MUOTOUTUMINEN

Hedegårdin kontaktit suomalaisen herätyskristillisyyteen juontuivat talvi- ja jatkosotia edeltäneelle ajalle. Alusta alkaen pääosa kontakteista oli viidesläisiä, joskin mukana oli myös useita vanhempien herätysliikkeiden edustajia varsinkin Suomen Luterilaisesta Evankeliumiyhdistyksestä ja yksittäisiä Suomen Vapaakirkon jäseniä. Aikakauden suomalaisista teologeista ansioituneimpana Hedegård piti Aapeli Saarisaloa, ja tämän kanssa hän kävi yhteistyöhön jo ennen talvisotaa. Saarisalolta ilmestyi artikkeli jo *För biblisk tro* -lehden ensimmäisen ilmestymisvuoden kolmannessa numerossa, ja vuonna 1939 kaksikko julkaisi molemmilla puolilla Suomenlahtea laajasti luetun raamattukäsikirjansa nimeltä *Biblisk uppslagsbok*.¹⁷ Aivan yhtä läheiset

3 Hedegård 1964.

4 Hedegård & Saarnivaara 1960.

5 Celeste Bashaw Clarkin haastattelu, 23.9.2013; MacRae 1959, 41; *Reformation Review* 19/2 (1972), 65–66.

6 Ks. LAL DH AIIa:1, Hedegård Arie Kokille, 28.3.1949; LAL DH AI:10, J. Barton Payne Hedegårdille, 27.1.1957; LAL DH AI:47, C. Stacey Woods Hedegårdille, 31.1.1964; LAL DH AI:22, Harold O. J. Brown Hedegårdille, 4.3.1968.

7 Ks. Hedegårdin bibliografia teoksessa Frandell 2011, 473–484.

8 Ks. http://www.korteboskolan.edu/web/Om_Korteboskolan.aspx.

9 ICC 1965b, 101–102.

10 Gerhardsson 1992, 477; Frandell 2011, 391–423.

11 LAL DH AI:1, Hedegård Francis Schaefferille, 26.4.1948.

12 Ks. Ruotsila 2015, luvut 2 ja 3.

13 Frandell 2011, 71–72, 397–398, 404–405, 430.

14 Machen 1923.

15 Hedegård 1936, 4–32; Frandell 2011, 82–85, 107–114, 404–407, 416.

16 Ks. Hedegård 1943; 1953; 1955a; 1955b; 1959; 1960; Frandell 2011, 419–422.

17 Saarisalo 1937; Hedegård & Saarisalo 1939; Saarisalo 1943. Hedegård mainosti Saarisaloa ruotsalaiselle lukijakunnalleen varsin innokkaasti; ks. *För biblisk tro* 14/1 (1950), 17–20.

olivat Hedegårdin suhteet Diakonissalaitoksen pitkäaikaiseen johtajaan Edvin Wiréniin, johon hän oli ottanut yhteyttä tykäästyttyään Wirénin Ruotsissa juuri julkaistun teoksen konservatiiviseen raamatuteologiaan. Kaksikko oli tavannut eräällä Hedegårdin talvisotaa edeltäneellä Suomen-matkalla ja pysyi tiiviissä yhteydessä siitä lähtien.¹⁸ Wirén raportoi Hedegårdille talvi- ja jatkosotien tapahtumista, pommitusten takia tyhjentyneistä Helsingin kirkoista ja siitä, kuinka sota oli antamassa hänen omalle elämälleen uutta merkitystä, olihan se “taisoa pimeyden voimia vastaan”.¹⁹

Hedegård lähetti aineellista avustusta suomalaisille ystävilleen läpi sota-ajan aina kun se oli mahdollista ja Ruotsin viranomaisten sallimaa, ja järjesti johtamassaan raamattuinstituutissa rukoushetkiä Suomen puolesta. Hän oli varma, että Suomen häviötä seuraisi Neuvostoliiton ylivalta myös Ruotsissa ja Ruotsin kristittyjen vaino.²⁰ Aineellinen avunanto jatkui jatkosodan jälkeen, mutta nyt sen saajat ja Hedegårdin suomalaiset kontaktit ylipäättään koostuivat vain herätyskristillisistä luterilaisista, ennen muuta viidesläisistä ja evankelisista. Vapaakirkossa häntä alettiin pitää liian valtiokirkollisena.²¹ Varsinkin Edvin Wirénistä ja hänen vävyään, Sörnäisten ruotsinkielisen seurakunnan pastorista ja NMKY:n johtajistoon kuuluneesta Frej Fernströmistä tuli merkittäviä avunannon, yhteydenpidon ja vaikutteiden jakamisen välikappaleita. Näiden ja Suomen Lähetysseuran Per Wallendorffin ja Tuure Vapaavuoren kautta Hedegård toimitti suomalaisille ystävilleen muun muassa vanhoja kenkiä ja vaatteita ja Tukholmasta tilaamia, ruokaa sisältäneitä “Suomi-paketteja”.²²

Tässä vaiheessa Hedegård alkoi myös tiivistää omalla kustannuksellaan opiskelijavaihtoa Evangeliska skolaniin ja Hedegårdin kirjoja alettiin kääntää suomeksi.²³ Sekä Wirén että Fernström, Suomen Raamattuopistoa vastikään perustamaan käynyt Sisälähetysseätiön Urho Muroma ja Kansan Raamattuseuran Yrjö Karilas kävivät Ruotsissa tiivistämässä yhteistyötä.²⁴ Karilas oli mukana myös Hedegårdin kirjojen käännöstyössä, joskin varsinaisen kääntämisen teki *Herättäjä*-lehden Erkki Rauha.²⁵ Syyskuussa 1945 ensimmäisellä sotienjälkeisellä Suomen-matkallaan Hedegård osallistui Töölön

kirkossa järjestetyille Hengellisen elämän syventämisspäiville ja vaikutui täällä avautuneista uusista näköaloista. Suomessa Hedegård havaitsi Ruotsia paljon laajemmalle levinneen herätysaallon, jota halusi edistää ja ohjata haluamiinsa suuntiin.²⁶

Suomalaiset kontaktit olivat kiitollisia Hedegårdin tarjoamasta rahallisesta, verkostoitumis- ja uskonyhteysavusta, sillä ne antoivat harvinaislaatuisia mahdollisuuksia päästä pois sotaa välittömästi seuranneiden vuosien ankeina pidetyistä näköaloista. Herätyspiireissä karsastettiin kaikkialla Pohjoismaissa valtaan nousseita kansankirkollisia, poliittisesti keskustavasemmistolaisia ja opillisesti varsin liberaalia linjaa edustaneita tahoja, ja teologisten konservatiivien katsottiin yleisesti tulleen ajetuksi yhä ahtaammalle. Suomessa teologinen liberalismi ei ollut levinnyt yhtä pitkälle kuin muissa Pohjoismaissa, kuten Hedegårdkin tunnusti, mutta evankelointiin, herätyksen etsintään ja biblisistiseen saarnaamiseen uskoneet tunsivat tarvetta luoda vaihtoehtoisia sisälähetysjärjestöjään kirkon sisälle.²⁷ Suomessa ahdistusta lisäsivät suuri aineellinen pula, ainainen Neuvostoliiton uhka, ankarien sotakorvausten taakka ja vaaran vuosien kotimaisten kommunistien liikehdintä. Tilanne teki etenkin viidesläisistä harvinaisen vastaanottavaisia Hedegårdin aineellisen avun tarjouksille ja niiden ohessa myös hänen teologiselle sanomalleen ja järjestäytymiskutsuilleen.

Hedegårdin suomalaisista kirjeenvaihtotovereista Wirén sanoitti tšekäläisen ahdistuneisuuden selvimmin. Viimeisinä elinvuosinaan ennen äkillistä kuolemaansa vuonna 1950 Wirén ei nähnyt juuri “mitään valoa” missään päin maailmaa ja piti Suomen tulevaisuutta “toivottomana”. Ison-Britannian anglikaanien käynnistämä vuoropuhelu Neuvostoliiton alistaman Venäjän ortodoksisen kirkon kanssa oireili hänestä laajemman lopunaikain uskosta luopumuksen käynnistymistä, ja Suomessa hän pelkäsi kommunistien koska tahansa ottavan väkivaltaisesti vallan ja Neuvostoliiton valloittavan koko läntisen maailmanpiirin. “Jumala ei pelastanut Baltian tasavaltoja, Tšekkoslovakiaa eikä Unkaria”, Wirén valitti, “joten miksi Hän pelastaisi meidät?” Wirén ennusti monia Suomen herätyskristittyjä kohtaavan uskonmarttyyrin kohtalon. Hän odotti

lopunaikojen päättyvän hetkenä minä tahansa ja halusi jäljellä olevana aikana vahvistaa tosiuskovaisen yhteisöä ja sen sananlevitystä.²⁸

Sekä viidesläisten että evankelisten piirissä tiedostettiin hyvin, kuinka vain Hedegård ja hänen käytettävissään olleet kansainväliset verkostot kykenivät takaamaan Wirénin sanoittaman tehtävänannon edellyttämät aineelliset resurssit. Vuonna 1945 perustetulta Luterilaiselta maailmanliitolta oli saatavissa tiettyä aineellista mutta ei oikeanlaista hengellistä apua, sillä sen apu tuli liberaaliekumeenisten hallinnassa olleen Kirkkojen maailmanneuvoston kautta ja annettiin vain niille, jotka suosivat hyväksymään ekumeenisen liikkeen opin ja tavoitteet.²⁹ Hedegårdille tähdennettiin, kuinka esimerkiksi Kauniaisiiin juuri avattu Suomen Raamattuopisto ei pystyisi tekemään työtään ilman vaihtoehtoja ruotsalaista rahoitusta ja ruoka-avustuksia.³⁰ Hedegård toimi pyydettyinä ja sai kiitosta Raamattuopiston varhaisvuosien pelastajana.³¹

Jatkosodan jälkeisessä vaaran vuosien Suomessa Hedegård kohtasi siis joukon maansa kirkollisesta, hengellisestä ja poliittisesta tilasta ja kansainvälisestä asemasta masentuneita, aineellisesti kärsiviä konservatiivisia luterilaisia, jotka pitivät herätystä ainoana toivonaan. Se muodosti helposti rekrytoitavissa ja vaikutettavissa olevan joukon Hedegårdin kaltaiselle miehelle, joka tavoitteli yleispohjoismaista herätyskristillistä yhteisrintamaa fundamentalistisen raamattukäsityksen puolustamiseksi ja ekumeenisen liikkeen haastamiseksi. Hedegård saattoi aineellisilla houkuttimilla sitoa omiin instituutioihinsa teologisesti jo valmiiksi pitkälti samanmielisiä, apua kipeästi tarvitsevia suomalaisia ja samalla levittää näiden pariin omia ulkomailta saamiaan vaikutteita. Varsinkin monista viidesläisistä Hedegårdin tarjoama allianssityyppinen linja vaikutti varsin lupaavalta,³² joten selvää kysyntää hänen sanomalleen oli olemassa.

SUOMALAISTEN KANSAINVÄLISET YHTEYDET

Aineellinen avustus, hengellinen rohkaisu ja pohjoismaisesta verkostoitumisesta saatava tuki olivat kaikki tärkeitä Hedegårdin panoksia viidesläisen liikehännän vahvistamisessa ja sen vaikutuksen

levittämisessä myös toisiin herätysliikkeisiin. Vieläkin tärkeämpää oli Hedegårdin lakkaamaton työ suomalaisten saattamiseksi osaksi sitä vuonna 1948 alkanutta maailmanlaajuista fundamentalistista järjestäytymistä ja aktivismia, jonka käynnistämiseksi hänellä oli ICC:n kautta keskeinen rooli. Ainakin 1960-luvun loppupuolelle saakka oli nimenomaan Hedegårdin ponnistelujen seurauksena, että useisiin ICC:n konferensseihin lähti Suomesta usein huomattava viidesläisten ja evankelisten joukko.

ICC:n perustaminen sai alkunsa amerikkalaisien fundamentalistien suunnitelmista globalisoida uskontulkintansa. Sen presidentiksi valittu pres-

18 Stig-Olof Fernströmin haastattelu, 22.1.2014.

19 LAL DH AI:47, Wirén Hedegårdille, 19.12.1939, 7.2.1940, 30.4.1940, 30.4.1941 ja 8.1.1944.

20 LAL DH AI:47, Hedegård Wirénille 30.8.1941, 11.4.1942 ja 9.7.1943; LAL DH A II a:3, Hedegård Carl McIntirelle, 20.12.1957.

21 PTS CM 35, kansio 'Finland', S. S. Salmensaari ICC:lle, 10.1.1950.

22 LAL DH AI:47, Hedegård Wirénille, 8.9.1945 ja 10.4.1946; LAL DH AI:44, Hedegård Marja-Terttu Tolamolle, 19.6.1946 ja päiväämätön; LAL DH AI:45, Hedegård Per Wallendorffille, 31.8.1946 ja Wallendorff Hedegårdille, 21.9.1946.

23 Hedegård 1946; LAL DH AI:25, Yrjö Karilas Hedegårdille, 7.9.1945; LAL DH AI:45, Hedegårdin muistio, 2.3.1946; LAL DH AI:45, Thure Vapaavuori Hedegårdille, 5.9.1947; LAL DH AI:26, Mauri Lehtonen Hedegårdille, 6.11.1947.

24 LAL DH AI:47, Wirén Hedegårdille, 22.6. ja 17.10.1945; LAL DH AI:25, Karilas Hedegårdille, 7.9.1945; LAL DH AI:12, 'Känd finsk prästman på föredragsresa i våra bygger', päiväämätön [1946].

25 LAL AI:36, Erkki Rauha Hedegårdille, 24.1.1945; LAL AI:25, Karilas Hedegårdille, 7.9.1945.

26 LAL DH AI:14, Hedegård Uno Gräsbäckille, 12.9.1945.

27 Kirkollisesta tilanteesta ks. Lodberg 2005; Heiene 2005; Niiranen 2008, 21–30, 78–79. Hedegårdin tulkinnoista ks. Hedegård 1950, 2; LAL DH AI:14, Hedegård Gräsbäckille, 12.9.1945.

28 LAL DH AI:47, Wiren Hedegårdille, 8.1.1944, 1.3.1948 ja 4.3.1949.

29 PTS CM 19, kansio 'Hon. Arie Kok – 1950'; Bulletin of the ICC, 11 (1950). LML:n ja KMN:n Suomen-avusta laajemmin ks. Meriläinen 2009.

30 LAL DH AI:44, Tolamo Hedegårdille, 19.6.1946 ja 3.3.1947.

31 LAL DH AI:47, Wirén Hedegårdille, 13.12.1945 ja 1.2.1946; LAL DH AI:44, Tolamo Hedegårdille, 3.3.1947.

32 Heino 1997, 54–57; Junkkaala 1990, 217–219.

byteeri Carl McIntire (1906–2002), ACCC:n perustaja, oli Machenin oppilas, ja pääosa varhaisista viranhaltijoista tuli hollantilaisista reformoiduista kirkoista. Järjestön rekrytointityöstä Euroopassa aluksi vastannut McIntiren oppilas Francis Schaeffer oli niin ikään vannoutunut machenilainen.³³ Ilman Hedegårdia ICCC olisi todennäköisesti jäänytkin reformoitujen linnakkeeksi ja vaille merkittävää luterilaista kannatuspohjaa, sillä nimenomaan hän pyrki laajentamaan sen jäsenistöä ja hankkimaan sille tukea Pohjoismaiden ja Yhdysvaltain luterilaisista piireistä. Ilman Hedegårdia ICCC olisi tuskin saanut suomalaisia jäseniä ja viidesläisyys olisi jäänyt vaille sen suoraa varhaista vaikutusta.

Hedegård osallistui kutsuttuna ICCC:n Amsterdamin syksyllä 1948 pidettyyn perustamiskokoukseen, jota piti “yhtenä suurimmista kokemuksistani koskaan”.³⁴ Järjestön reformoidut johtajat katsoivat hänen tulkinneen “asiat aivan samalla tavalla kuin me ja vastustavan kaikenlaista kompromissia”, joten hän vaikutti täydelliseltä mieheltä järjestön pohjoismaisen työn johtoon.³⁵ Hedegård valittiin Amsterdamin sekä ICCC:n varapresidentiksi että järjestön kristillisen kasvatuksen edistämisestä vastanneen komitean puheenjohtajaksi. Lisäksi hänestä tuli ICCC:n teologisten asioiden komitean ainoa ei-reformoitu jäsen.³⁶ Hetimiten hän ryhtyi rekrytoimaan jäseniä Suomesta ja muualta Pohjoismaista.³⁷ ICCC:n perusasiakirjan mukaan sen toimintaan olivat tervetulleita kaikki sellaiset kirkot, kirkolliset järjestöt ja protestanttiset yksityishenkilöt, jotka hyväksyivät Raamatun erehtymättömäksi Jumalan Sanaksi kaikissa uskon ja elämän asioissa, vastustivat liberaaliteologiaa ja siihen limittyneitä ekumeenista liikettä ja pyrkivät kaikin keinoin hidastamaan sekularisoitumista omissa maissaan.³⁸ Potentiaalisia jäseniä oli tarjolla kaikissa Pohjoismaissa, ei vähiten Suomessa.

Hedegård keskittyi aluksi hankkimaan tukea ja jäseniä itselleen läheisistä järjestöistä. Ruotsissa näitä olivat Svenska Alliansmission ja Evangeliska Fosterlands-Stiftelse, Norjassa Evangeliske Lutherske Frikirke, Tanskassa eräät pienet sisälähetysseurat ja Suomessa Kansan Raamattuseura, Suomen Raamattuopisto, Suomen Luterilainen Evankeliumiyhdistys sekä K. A. Saarialahden Kiinan-lähetysseura.³⁹

Koko ajan hän yllytti ICCC:n amerikkalaista ja hollantilaista johtoa tukemaan rekrytointiyrityksiään olemalla lakkaamatta yhteydessä kuhunkin näistä myös omasta toimistosta käsin. Oma-aloitteisesti hän otti vielä yhteyttä niihin ICCC:n ulkopuolelle jättäytyneisiin Yhdysvaltain konservatiivisiin luterilaisiin, ennen muuta Missouri-synodin johtaviin teologeihin, jotka olivat maailmansodan jälkeen käynnistämässä omia Euroopan-toimintojaan.⁴⁰

Vaikka Aapeli Saarisalo oli pitkään ollut Hedegårdille läheisin suomalainen, vaikutti hän Hedegårdista ICCC:n kannalta vähiten hyödylliseltä. Saarisalon tapana oli Hedegårdin mukaan puhua harkitsemattomasti, minkä vuoksi hän hankki helposti vihamiehiä eikä siksi soveltunut suunnitelmassa olleen suomalaisen verkoston johtoon. Lupaavimmat kandidaatit olivat Hedegårdin mielestä Edwin Wirén ja tämän kuoltua SLEY:n toiminnanjohtaja Toivo Rapeli, jonka hän katsoi “kannaltamme kaikkein tärkeimmäksi mieheksi” Suomessa. Hedegård piti Rapelia kaikista herätysliikejohtajista vaikutusvaltaisimpana ja uskoi tämän kautta voittavan vaikuttaa myös muihin kuin evankelisiin. Niinpä Hedegård neuvoi ICCC:n päämajaa olemaan suoraan ja lakkaamatta yhteydessä Rapeliin. Myös SLEY:n hallituksen puheenjohtaja Jouko Vuorista pidettiin myötämielisenä, samoin sen piirissä toimineita Lauri Huovista ja Artturi Karenia, mutta Rapeliin haluttiin erityisesti panostaa. Hedegård itse kävi painostamaan tätä joko ICCC:n jäseneksi tai tarkkailijaksi joko sen kokouksiin tai ainakin sen vuonna 1949 luotuun neuvoa-antavaan komiteaan. Viimeksi mainittu oli perustettu juuri niitä pohjoismaisia herätyskristittyjä varten, joiden kirkkokunnat tai lähetysseurat eivät (vielä) olleet valmiita liittymään ICCC:hen mutta joiden jatkuva suostuttelu vaikutti tarkoituksenmukaiselta.⁴¹ Myös Raamattuopiston Yrjö J. E. Alasta ja Urho Muromaa pidettiin mahdollisesti rekrytoitavissa olevina. Muromaan ja hänen lähipiiriinsä oltiin jatkuvassa yhteydessä, joskin tämän mielenterveydestä ja “korkeakirkollisuudesta” Ruotsiin välitetyt epäilyt varjostivat tätä suhdetta jo varhain.⁴²

ICCC:n hollantilainen reformoitu pääsihteeri Arie Kok saapui Suomeen ensimmäiselle rekrytointimatkalleen vuonna 1949 ja McIntiren luot-

tomies Francis Schaeffer vuotta myöhemmin.⁴³ Kummassakin tapauksessa juuri Hedegård toimitti vierailijalle listat niistä henkilöistä, joita tuli tavata, ja järjesti näille saarnatilaisuuksia ja vastaanottoja. Suomalaisille ystävilleen hän antoi yksityiskohtaisia ohjeita matkojen ohjelmien suhteen ja korosti kerta toisensa jälkeen, kuinka ”äärimmäisen tärkeää” oli näiden kahden miehen tapaaminen, kuuleminen ja yhteistyön aloittaminen heidän kanssaan. Kok päätyikin tapaamaan kaikki ne viidesläisten ja evankelisten johtajat, joita Hedegård hänelle mainosti, ja vierailunsa jälkeen hän matkusti suoraan Ruotsiin konsultoimaan Hedegårdia jatkotoimista. Schaefferin sen sijaan oli alun perin kutsunut mahaan Vapaakirkon Helsingin seurakunta, ja hänen matkaohjelmansa oli sen määrittämä. Vapaakirkon vähäisen merkityksen tuntenut Hedegård puuttui kuitenkin asiaan ja järjesti tapaamisia myös vaikutusvaltaisempien Raamattuopiston, Kansan Raamattuseuran ja Evankeliumiyhdistyksen johtajien kanssa.⁴⁴

Rekrytoinnin onnistuminen edellytti Hedegårdin mielestä sitä, että ICCC:n linjauksissa ei olisi ”mitään selkeästi reformoitua”. Vaikka hänen oma raamattukäsityksensä oli saanut vahvoja vaikutteita Yhdysvaltain reformoiduilta fundamentalisteilta ja vaikka hänen ekumeenisen liikkeen ja liberaalteologian vastustuksensa oli yhtenevä näiden linjausten kanssa, hän tiedosti varsin hyvin, kuinka suomalaiset ja muiden Pohjoismaiden luterilaiset voisivat pitää korostuneen reformoituja oppilauseumia ja tavoitteita itselleen vastenmielisinä. Raamatun erehtymättömyys oli parasta esittää luterilaisen *sola scripturan* termin. Lisäksi Hedegård edellytti, että ICCC ei ”sekoittaisi politiikkaa ja uskontoa” siten kuin sen amerikkalaisilla ja hollantilaisilla reformoiduilla johtajilla oli tapana.⁴⁵ Esitellessään ICCC:tä Pohjoismaissa hän korosti johdonmukaisesti, kuinka kyseessä ei ollut kalvinistinen järjestö eikä edes ”fundamentalistinen” siinä mielessä, jossa tuo sana Pohjoismaissa miellettiin, vaan se ainoastaan ja yli kaiken vaali Raamatun auktoriteettia ja herätystä. Fundamentalismi oli Hedegårdin mukaan sekä käsitteenä että liikkeenä puhtaasti amerikkalainen eikä sillä ollut Pohjolassa yhtään tukijaa.⁴⁶

Sanallisen vakuuttelun ohessa Hedegård ryhtyi edesauttamaan suomalaisten verkostoitumista myös muokkauttamalla ICCC:n jäsenyyssääntöjä. Alun perin säännöt pohjasivat Yhdysvaltain fundamentalistien separatistiseen kirkkokäsitykseen, jonka mukaan kaikkien tosiuskovaisten oli erottava kirkoista, joissa valta oli ekumeniaa ja liberaalteologiaa kannattavien käsissä.⁴⁷ Tämä tarkoitti eroa

-
- 33 Ks. Ruotsila 2014; Ruotsila 2012; Hankins 2008; ICCC 1954, 33–34.
- 34 LAL DH AI:1, Hedegård Arie Kokille, 25.8.1948.
- 35 PTS CM 19, kansio 'Arie Kok to 1949', 'Confidential Notes of the Department of Foreign Relations of the A.C.C.C.' [9.6. 1948].
- 36 PTS CM 6, kansio X-Y-Z, 'Notulen van de samenkomsten, bijeengeroepen door den Amerikaanschen Raad van Christelijke Kerken, Amsterdam, Nederland' [11.8.1948].
- 37 LAL DH A II a:1, Hedegård Kokille, 22.12. 1948.
- 38 ICCC 1948.
- 39 Hedegård 1950; PTS CM 19, kansio 'Kok, Arie – 1949', 'Finland' [20.8.1949]; PTS CM 19, kansio 'Hon. Arie Kok – 1950'; Kok McIntirelle, 27.5.1950; Hedegård & Berg 1954, 33–37.
- 40 LAL DH AIIa:1, Hedegård Henri F.M. Polille, 29.8.1949; LAL DH AIIa:1, Hedegård Kokille, 20.8.1949.
- 41 LAL DH AIIa:1, Hedegård Kokille, 9.4. ja 19.7.1949; LAL DH AI:38, Hedegård Saarisalolle, 9.9.1949; LAL DH AIIa:1, 'Biblebelieving Men in Leading Positions in Finland' [päiväämätön, 1949]; LAL DH AI:29, Hedegård Francis Schaefferille, 6.6.1950; PTS 641, kansio 'ACCC Executive Committee', Francis Schaeffer, 'Itinerary and Conclusions of Trip to Scandinavia, March 17–April 29', 1950; PTS CM 19, kansio 'Hon. Arie Kok – 1950', Kok Hedegårdille, 13.6.1950 ja McIntirelle, 27.5.1950; PTS CM 35, kansio 'Finland', Kok Toivo Rapelille, 10.6.1950.
- 42 LAL DH A II a, kansio 1, Schaeffer Kokille, 4.6.1950; PTS CM 19, kansio 'Hon. Arie Kok – 1950', Kok McIntirelle, 27.5.1950.
- 43 Ruotsila 2011.
- 44 LAL DH AI:47, Hedegård Wirénille, 16.5. ja 28.6.1949; LAL DH AI:2, Toivo Asikainen Hedegårdille, 30.1.1950 ja Hedegård Asikaiselle, 16.3.1950; LAL DH AI:38, Hedegård Saarisalolle, 28.1. ja 10.3.1950; LAL DH AII:1, Hedegård Schaefferille, 4.2.1950; CM 19, kansio 'Hon. Arie Kok – 1950', Kok Hedegårdille, 13.6.1950.
- 45 LAL DH A I:38, Hedegård Saarisalolle, 26.10.1949; LAL DH AIIa:1, Hedegård Polille, 29.8.1949; PTS CM 20, kansio 'Hedegård, David 1954–', Hedegård McIntirelle, 21.9.1954.
- 46 Hedegård 1948; *För biblisk tro* 13/2 (1949), 65–69; Hedegård 1950; Hedegård 1954b; LAL DH AI:44, Hedegård Trygve Bjerkrheimille, 9.4.1954.
- 47 Ks. McIntire 1956; McIntire et al. 1957.

myös kaikista kirkkoista, jotka olivat Kirkkojen maailmanneuvoston tai Luterilaisen maailmanliiton jäseniä. Sääntö teki mahdottomaksi useimpien suomalaisten ja muiden pohjoismaisten herätyskristittyjen liittymisen ICCC:hen, sillä heidän järjestönsä toimivat LML:n ja KMN:n jäseninä olevien valtiokirkkojen sisällä. ICCC:n konferensseissa, toisten johtajien kanssa käymässään kirjeenvaihdossa, *Reformation Review* -lehdessä ja McIntiren omassa *Christian Beaconissa* Hedegård kävi järjestelmälliseen kampanjaan amerikkalaisten vakuuttamiseksi siitä, että kirkollinen separatismi ei lainkaan sopinut pohjoismaihin eikä sitä siellä tultais koskaan sanottavasti harjoittamaan. Opillisesti pohjoismaiset herätyskristityt olivat silti ICCC:n reformoidun fundamentalismin ytimessä.⁴⁸

Pitkällinen painostus- ja suostutteluyritys tuotti myös tulosta. Yhdessä ICCC:n toiseen maailmankongressiin vuonna 1950 houkuttelemansa Frej Fernströmin kanssa ja paikalla olleen Vapaakirkon edustajan vastustelusta huolimatta Hedegård taivutti McIntiren hyväksymään ainoastaan Pohjoismaita koskeneen poikkeuksen järjestön jäsenyyssääntöihin. Pohjoismaiset lähetykseurat hyväksyttäisiin tästä lähtien ICCC:n täysjäseniksi, jos ne hakivat jäsenyyttä, siitä huolimatta, että ne toimivat Kirkkojen maailmanneuvostoon ja Luterilaiseen maailmanliittoon kuuluvien valtiokirkkojen sisällä.⁴⁹

Kun edellytykset suomalaisten jäsenyydelle näin oli luotu, Hedegård kiihdytti rekrytointiaan. Hän oli kaiken aikaa lähetyllä ICCC:n päämajaan listauksia lupaavista suomalaiskontakteista ja taivutellut näitä järjestön konferensseihin ja/tai jäseniksi. Matka- ja asumiskustannukset kyllä korvattaisiin ICCC:n erillisestä Suomen-rahastosta. Osa taivutelluista osoitettiin kiinnostusta: muun muassa Rapeli vakuutti rukoilevansa ICCC:n puolesta ja kannattavansa sen periaatteita.⁵⁰ Useimmat kuitenkin kieltäytyivät kutsuista joko vedoten omiin kiireisiinsä tai huomauttamalla, kuinka ICCC:n presidentin McIntiren tunnettu antikommunistinen julistus voisi aiheuttaa ongelmia hänen kanssaan liian läheisesti toimiville suomalaisille. Johdonmukaisesti Hedegård sivuutti vastalauseet ja yllytti pääsihteeri Kokia lähettämään virallisia jäsen- tai tarkkailijakutsuja valikoimilleen

suomalaisille siitä huolimatta, että näistä moni oli jo kertonut kieltäytymisestään.⁵¹

Vain muutama suomalainen suostui ICCC:n tai sen alaisen Pohjolan evankelisen neuvoston jäseneksi. Miltei poikkeuksetta nämä olivat viidesläisiä. Kun jälkimmäistä neuvostoa oltiin vuonna 1955 perustamassa Jönköpingissä, paikalla olleista neljästä ja puolesta sadasta osallistujasta vain kourallinen oli suomalaisia, ja moni heistäkin ilmaisi epäilyksensä, kun järjestö päätettiin alistaa ICCC:lle ja sitouttaa toimimaan sen opillisen peruskirjan mukaisesti sekä edistämään sen tarkoitusperä. Saarisalo ja Uuras Saarnivaara olivat ainoat neuvoston johtokuntaan valitut suomalaiset; samalla Saarisalosta tuli myös yksi sen viidestä varapresidentistä. He olivat myös ainoat, joita pöytäkirjan mukaan tällainen sitoumus ei huolettanut.⁵²

Myös muut Jönköpingissä paikalla olleet suomalaiset olivat kyllä valmiit hyväksymään sekä kokouksessa annetun perin jyrkkäsanaisen antikommunistisen julistuksen että raamattuopilliset ja ekumeeniset julkilausumat, joiden sanamuodot olivat Hedegårdin aiemman vakuuttelun vastaisesti varsin reformoituja. Tämän takia evankelisten *Sanansaattaja*-lehden Håkan Bäck protestoi joitain lausumiin valittuja raamatunlauseita ja saikin läpi haluamansa muutokset ekumeenista liikettä arvostelleeseen julistukseen. Sen sijaan voimaan jäi suoraan Westminsterin uskontunnuksesta otettu lausuma Raamatusta kaiken uskon ”ja elämän” ohjekirjana, jossa ei eroteltu lakia ja evankeliumia. Samoin tekstissä oli maininta kristinuskon luovuttamattomista fundamenteista, joka toisti suoraan amerikkalaisten fundamentalistien jo vakiintuneen viisikohtaisen listauksen. Myös Raamatun kaikkien kirjojen erehtymättömyyden määritelmä oli ilmaistu amerikkalaisen fundamentalismin sanastoa käyttäen.⁵³ Toisaalta vähintään yhtä silmiinpistävää oli Jönköpingsin yhteispohjoismainen julistus siitä, kuinka luterilaisten osallistumista ehtoolliselle tai edes yhteiseen sananjulistustyöhön ei-luterilaisten protestanttien kanssa ei voitu hyväksyä.⁵⁴

Pian Jönköpingsin kokouksen jälkeen Hedegårdin suomalaisten rekrytointiyrityksiä alkoi haitata kasvanut epäluulo ICCC:tä kohtaan sekä opillisesti väärin painottuneena, toisin sanoen liian kalvi-

nistisena, että allianssipohjaisuutensa vuoksi liian yleisluontoisena liikkeenä. Nämä kritiikinaiheet korostuivat 1950-luvun loppupuolella sekä Raamatutuopistossa että Evankeliumiyhdistyksessä.⁵⁵ Paljolti tämän piintyneen vaikutelman takia Hedegårdin ei onnistunut suostutella yhtään viidesläistä järjestöä ICCC:n tai Pohjolan evankelisen neuvoston jäseneksi. Urho Muroman houkuttelusta ICCC:ssä luovuttiin kokonaan vuosikymmenen loppuun mennessä, kun tämä yhdessä Pohjolan evankelisen neuvoston kokouksessa vierailtuaan alkoi valittaa, kuinka ICCC oli sittenkin fundamentalistinen järjestö ja kuinka Hedegård johti sen pohjoismaista jaostoa diktatorisesti.⁵⁶

Vain kaksi vaikutusvaltaista suomalaista – Saarisalo ja Saarnivaara – liittyi ICCC:n henkilöjäseniksi 1950-luvulla. Saarisalon yhteys oli sikäli yhä merkittävin, että hän nousi jo vuonna 1950 ICCC:n uusien jäsenten rekrytoinnista vastanneeseen komiteaan.⁵⁷ Ensimmäinen suomalainen järjestö liittyi jäseneksi vasta vuonna 1967 – ja tämäkin oli englanninkielisten emigranttien Finnish-English Bible Society, jota johti Johanneksen ruotsinkielisessä seurakunnassa jumalanpalveluksia pitänyt amerikkalainen pastori Raymond B. Martin.⁵⁸ Hedegårdilla ei ollut asian kanssa tekemistä, sillä Martin ei ollut mukana Pohjolan evankelisessa neuvostossa, vaan piti itse suoraan yhteyttä ICCC:n johtoon. Ennen pitkää hän siirtyi ICCC:n virkailijaksi McIntiren omaan toimistoon Yhdysvaltoihin ja alkoi kiertää tämän kanssa maailmaa muun muassa Vietnamin sodan kärkkäänä puolestapuhujana. Sitä mukaan kuin ICCC-jäsenyys yhdistyi Martiniin, alkoi käydä kuten Hedegård oli puoliksi pelännyt: ICCC tulkittiin vain amerikkalaisten fundamentalistien ja/tai CIA:n peitejärjestöksi, johon kunnollisilla suomalaisilla luterilaisilla ei ollut asiaa.⁵⁹

Huomattavaksi pidäkkeeksi muodostui myös Carl McIntiren antikommunismi. Juuri tämän varjolla Toivo Rapeli oli kieltäytynyt ICCC:n jäsenyydestä, ja vielä 1960-luvulla Osmo Tiililä kertoi tuntevansa ”kauhua” McIntireä kohtaan tämän liiallisen kommunisminvastaisuuden takia.⁶⁰ Ennen kuolemaansa Wirén korosti Hedegårdille, että antikommunistisessa julistuksessa ei ollut mieltä, koska kommunismi oli osa lopunaikain koettelemuksia

eikä Jumala edes halunnut sitä pysäytettävän.⁶¹ Frej Fernström ei ollut yhtä alistunut, mutta 1950-luvulla hänkin antoi Hedegårdin levittää omia kommunisminvastaisia kirjoituksiaan ulkomaille vain sillä ehdolla, että hänen nimeään ei julkistettaisi niiden kirjoittajana.⁶² Jopa Hedegårdin ja McIntiren korkealle arvostama Saarnivaara kävi aivan 1950-luvun lopulla kiihkeään yksityiseen kirjeenvaihtoon näiden kanssa yrittäen vakuuttaa näiden antikommunismien olevan liiallista ja epätarkoituksenmukaista

-
- 48 Stig-Olof Fernströmin haastattelu, 22.1.2014; LAL DH AIIa:1, Hedegård Kokille, 22.12.1948; Hedegård 1950, 2; *Reformation Review* 8/1 (1960), 61.
- 49 PTS CM 327, kansio 'Minutes – Original Copy', ICCC:n 2. maailmankonferenssin istuntopöytäkirja, 16.–23.8.1950.
- 50 LAL DH AI:1, Rapeli Hedegårdille, 29.6.1950.
- 51 LAL DH A I: 47, Wirén Hedegårdille, 9.7.1947; LAL DH AIIa:1, Hedegård Kokille, 9.4. ja 19.7.1949; LAL DH AI:38, Hedegård Saarisalolle, 9.9.1949 ja Saarisalo Hedegårdille, 23.9.1949; PTS CM 19, kansio 'Hon. Arie Kok – 1950', Kok Hedegårdille, 13.6.1950; PTS CM 35, kansio 'Finland', Kok Rapelille, 10.6.1950 ja Kok Salmensaarelle, 15.6.1950; PTS CM 35, kansio 'Finland', Kok Rapelille, 10.6.1950.
- 52 LAL DH C:1, 'Protokoll fört vid konferens med Kristna Kyrkans Internationella Råd (ICCC) i Brahesalen, Jönköping, lördagen den 6 augusti 1955 kl 11.00'.
- 53 ICCC 1955, 15–17, 19–20, 22–24; *För biblisk tro* 20/1 (1956), 21, 27–28.
- 54 ICCC 1955, 22–24.
- 55 Kakkuri 2011, 79–81.
- 56 LAL DH A I:38, Saarnivaara Hedegårdille, 18.11.1959.
- 57 PCAHC ACCC/ICCC 466B, 'Report of the Nomination Committee, Second Plenary Congress of the ICCC, August 23, 1950'; PTS CM 35, kansio 'Finland', McIntire Saarnivaaralle, 16.1.1958.
- 58 ICCC 1965a, 16–17; Stig-Olof Fernströmin haastattelu, 22.1.2014.
- 59 LAL DH AI:12, Fernström Hedegårdille, 11.7.1967; PTS CM 35, kansio 'Finland', Raymond B. Martin McIntirelle, 27.1.1968; Stig-Olof Fernströmin haastattelu, 22.1.2014; PTS CM 142, kansio 'Vietnam Visit – 11/18/72 – McIntire', ICCC:n lehdistötiedote, 22.11.1972; PTS CM 195, kansio 'Rev. K. Abraham Thomas', Ruth Trato K. Abraham Thomasille, 5.5.1980.
- 60 LAL DH AI:38, Saarisalo Hedegårdille, 23.9.1949; LAL DH A I:38, Saarnivaara Hedegårdille, 21.9.1963.
- 61 LAL DH AI:47, Wirén Hedegårdille, 4.4.1950.
- 62 LAL DH AI:11, Hedegård Edward J. Laaksolle, 26.2.1952.

ja varoittaen, että sen takia suomalaisten ICCC-jäsenyys oli vaarassa.⁶³

KANSANLÄHETYS KÄÄNNEKOHTANA

David Hedegård oli yrittänyt viidesläisten ja evankelisten liittämistä kansainväliseen verkostoonsa jo kuudentoista vuoden ajan ennen kuin Saarnivaaran ja Saarisalon lisäksi myös muut alkoivat osoittaa sannottavaa kiinnostusta. Käännekohtaksi muodostui Ylioppilaslähetyksen ja Kansanlähetyksen syntyminen vuosina 1964–1967. Nämä nuoremman ja radikaalimman viidesläissukupolven järjestöt olivat osoitus Hedegårdin ja ICCC:n opillisen, tyyllillisen ja toiminnallisen vaikutuksen iskostumisesta suomalaiseseen herätysliikehdintään. Samalla he osoittivat uutta rohkeutta murtaa vanhemman sukupolven suomettunut suhtautuminen ICCC:n antikommunistiseen toimintaan. Hedegårdin luoma verkosto auttoi nämä nuoret aktiivit ICCC:n yhteyteen, mutta sinne päästyään he eivät enää tarvinneet Hedegårdia entisenlaisena välittäjänä ja tulkkina. Toisin kuin Hedegårdin aiemmat suomalaiset kumppanit, Ylioppilaslähetyksen ja Kansanlähetyksen nuoret aktivistit kokivat luontevaksi olla suoraan yhteydessä ICCC:n amerikkalaiseen johtoon. Useimmiten he hakivat tukea ja rahoitusta suoraan amerikkalaisilta, eivät enää ensisijaisesti Hedegårdin kautta.

Hedegårdin rooli oli keskeinen vielä vuonna 1964, kun Carl McIntire saapui Suomeen rohkaisemaan *Uusi tie* -aikakauslehden perustajia. Ajatus tästä raamattukeskeisestä, evankelioivasta ja myös rohkeasti antikommunistisesta julkaisusta tuli suomalaisilta, mutta McIntire näki sen ICCC:n liitännäisjulkaisuna ja vuodesta 1948 jatkuneen suomalaisten rekrytoinnin ja taivuttelemisen suurimpana tuloksena. Hän järjesti lehdelle ensimmäisen julkaisuvuoden rahoituksen suoraan Yhdysvalloista.⁶⁴ Rahat kierrätettiin Hedegårdin pankkitilin kautta, ja *Uuden tien* toimituskunta ja avustajat kääntyivät hänen puoleensa huolineen ja toiveineen lehden monin tavoin vaivalloisina alkuvuosina.⁶⁵ ICCC:n omissa julkaisuissa uusi lehti esitettiin Hedegårdin alaisuudessa toimineen kymmenjäsenen pohjoismaisen johtoryhmän hankkeena.⁶⁶

Samoihin aikoihin Ylioppilaslähetyksen, sittemmin Kansanlähetyksen Per-Olof Malk aloitti oman

hankkeensa Raamattujen salakuljettamiseksi Neuvostoliittoon ja muualle itäiseen Eurooppaan. Ajoin ei ollut sattumaa, sillä Malkia olivat innostaneet McIntiren Suomen-matkan tilaisuudet ja niiden aikana käydyt keskustelut. Myös tässä hankkeessa voidaan puhua Hedegårdin vaikutuksesta, ainakin välillisesti, sillä Malkin ensisijaiseksi yhteistyökumppaniksi tuli ruotsalainen Slaviska Mission, pitkän linjan idäntyön tekijä.⁶⁷ Järjestön pitkäaikainen toiminnanjohtaja Elis Düring oli *För biblisk tro* -lehden johtokunnan jäsen, ja Hedegård oli ohjannut järjestön ICCC:n ja Pohjolan evankelisen neuvoston yhteyteen. Lisäksi hän oli mainostanut sen toimintaa myös suomalaisille yli kymmenen vuoden ajan ja järjestänyt Slaviska Missionin edustajat Helsinkiin McIntiren matkan ajaksi. Hänen tarkoituksenaan oli neuvotella uusista yhteisistä hankkeista, muun muassa juuri Raamattujen salakuljetuksesta.⁶⁸

Slaviska Missionin ohella Kansanlähetyksen idäntyön toteuttajat etsivät tukea myös suoraan ICCC:ltä. Kun Malkin kanssa tiiviisti toiminut Martti Haataja alkoi suunnitella evankelioivan, antikommunistisen radiotyön aloittamista Aasiassa, hän oli rahoituspyyntöineen suoraan yhteydessä McIntireen.⁶⁹ Myöhemmin Haataja siirtyi yhden McIntiren Yhdysvalloissa hallinnoiman kristillisen radioaseman ja koulutus- ja evankelointikeskuksen johtoon.⁷⁰ Kiinnostuksesta ICCC:hen kertoo myös Malkin esimieheksi Kansanlähetyksessä tulleen, tällöin vielä Ylioppilaslähetyksen lähetyssihiteerinä olleen Juhani Lindgrenin yhteydenotto McIntireen vuonna 1967. Lindgren oli toiminut McIntiren tulkkina tämän Suomen-vierailun aikana ja tunsu tämän linjaukset läheisiksi. Tästä huolimatta hän oli jatkanut yhteyttä kehittymässä olleeseen Lausannen liikkeeseen, mutta kertoi nyt katuvansa valintaansa ja lupasi saattaa Ylioppilaslähetyksen yhteistyöhön ICCC:n lähetyksorganisaatioon, Associated Missions. Pari vuotta myöhemmin hän oli noussut ICCC:n uusien jäsenten rekrytointikomitean jäseneksi.⁷¹

ICCC:n työhön alkoi ottaa aktiivisesti osaa myös muita suomalaisia: Malk itse, *Uuden tien* perustajiin kuulunut, lestadiolaisen uusheräyksen johtava teologi ja sen ylläpitämän Kalajoen opiston johtokunnan puheenjohtaja Martti E. Miettinen sekä

Frej Fernströmin poika, tuolloin Kansanlähetyksen lähetyssihteerinä vaikuttanut Stig-Olof Fernström. Mieltistä kiinnosti etenkin ICCC:n ekumenianvas-
taisuus, jota hän aktiivisesti mainosti suomalaisessa
kirkollisessa lehdistössä. Fernströmistä tuli yksi
ICCC:n nuorisojärjestön johtajista ja sen *Witness-*
aikakauslehden toimituskunnan jäsen. Myös *Uuden*
tien pitkäaikaisen päätoimittajan Eino J. Honkasen
sanottiin olleen ”ICCC:n puolella sataprosenttises-
ti”.⁷²

Tämä nuoremman viidesläissukupolven ICCC-
verkostoituminen tapahtui usein ohi Hedegårdin.
Useimmiten häntä tiedotettiin asiasta, olihan hän
ICCC:n varapresidentti, ja hän yhä edelleen tarjosi
auliisti tilaa *För biblisk tro* -lehdessä edellä mainit-
tujen laatimille, usein ylitsevuotavan innostuneille
selostuksille ICCC-kokemuksista.⁷³ Sekä nuorempi
Fernström että ICCC:n ytimeen noussut, hetkeksi
itsekin Kansanlähetyksen piiriin siirtynyt Uuras
Saarnivaara olivat kuitenkin jo jonkin aikaa jul-
kaisseet myös McIntiren lehdessä *Christian Bea-*
con.⁷⁴ Varsinkin Saarnivaaran suhde McIntireen oli
muuttunut hyvin läheiseksi. Vain muutamaa vuotta
aiemmin hän oli julkaisuissaan julistanut David
Hedegårdin uuspietistisen raamatunpuolustuksen
ja ekumeniakritiikin innoittajaksi Suomessa, mutta
vuoteen 1968 tultaessa hän tilitti McIntirelle, kuinka
nimenomaan tätä oli kiittäminen Kansanlähetyksen
menestyksestä.⁷⁵

Saarnivaaran ja Kansanlähetyksen nuorien en-
tistä suurempi ja tiiviimpi liitos ICCC:n kansain-
väliseen verkostoon kehittyi samaan aikaan, kun
verkostoa suomalaisille mainostanut Hedegård alkoi
menettää luottamustaan sen johtajaan Carl McInti-
reen. Hedegård alkoi itse suuntautua yhä vahvem-
min Lausannen liikkeeseen, vaikka oli alun perin ar-
vostellut liikettä ja sitä Eurooppaan tuonutta ICCC:n
herätyskristillistä haastajaa, National Association of
Evangelicals -järjestöä (NAE) ankarasti.⁷⁶ Toisaalta
hän oli myös julkisesti kiitellyt NAE:n tunnetuinta
edusmiestä, evankelista Billy Grahamia tämän raa-
mattu- ja kristuskeskeisestä evankelioinnista. Näin
hän teki myös sen jälkeen, kun McIntire kävi anka-
raan Graham-kritiikkiin ja yritti tehdä Grahamin,
NAE:n ja Lausannen liikkeen vastustamisesta kes-
keisen osan ICCC:n ohjelmaa.⁷⁷

Hedegård rikkoi ICCC:n separatistista linjaa
vastaan, kun hän 1960-luvun lopulla otti yhteyttä
syntymässä olleen Lausannen liikkeen johtajiin. Hän
tarjosi apuaan ja asuntoa liikkeen opiskelijajärjestön
johtajalle Harold O. J. Brownille, kun tämä vuon-
na 1968 kävi Ruotsissa tarkkailemassa Kirkkojen
maailmanneuvoston Uppsalan kokousta, ja aloitti
kirjeen- ja ajatustenvaihdon tämän kanssa.⁷⁸ Poh-
joismaisittain tällaisessa yhteydenpidossa ei ollut
mitään poikkeavaa, sillä Pohjolan evankelisen neu-
voston aktivistit olivat toimineet ongelmattomasti
sekä ICCC:n että NAE:n eurooppalaisten toimijain

-
- 63 LAL DH A I:38, Saarnivaara Hedegårdille, 9.11.1957;
PTS CM 20, kansio 'Hedegård, Dr David 1957–1958–
1966', Hedegård McIntirelle, 27.11.1957 ja 7.3.1958; LAL
DH A II a:3, Saarnivaara McIntirelle, 15.2.1957.
- 64 Ks. Ruotsila 2011.
- 65 PTS CM 20, kansio 'Hedegård, Dr David 1957–1958–
1966', Hedegård McIntirelle, 30.10.1964 ja McIntire He-
degårdille, 11.11.1964.
- 66 ICCC 1965b, 104.
- 67 Latvala 2003, 44–53; Malk 1964, 216–219.
- 68 LAL DH A I:8, Elias Düring Hedegårdille, 8.1.1952;
LAL DH A I:8, LAL DH A II a:3, Hedegård McIntirel-
le, 5.5.1954; Düring Hedegårdille, 20.4.1964; LAL DH A
I:12, Hedegård Fernströmille, 17.8.1964.
- 69 PTS CM 35, kansio 'Finland', Martti Haataja McIntirelle,
18.11.1969 ja Gunborg Sundqvist McIntirelle, 31.3.1970.
- 70 PTS CM 158, kansio 'Five Civilized Tribes Ministry, Inc.',
päiväämätön.
- 71 PTS CM 35, kansio 'Finland', Juhani Lindgren McIn-
tirelle, 21.11.1967; ICCC 1973. ICCC:n lähetyjärjes-
tykseen kuului tässä vaiheessa kahdeksantoista varsinaista
ja viisitoista liittännäisjärjestöä, joilla oli yhteensä 2087
lähetysohjelmaa: 'The Associated Missions of the In-
ternational Council of Christian Churches', helmikuu
1968, PTS CM 336, kansio 'ICCC TAM The Associated
Missions'.
- 72 Fernström 1962; *För biblisk tro* 28/3 (1964), 139–140;
ICCC 1965a, 44–45, ja 1965b, 122; Malk 1965, 218–220;
Miettinen 1969; LAL DH A II a:4, Hedegård McIntirelle,
17.6.1963; Vuollo 2003, 155–159.
- 73 Fernström 1962; Malk 1964 ja 1965; Miettinen 1969; *För*
biblisk tro 32/4 (1968), 169–170.
- 74 Fernström 1963; Saarnivaara 1960; 1961; 1964; 1965.
- 75 Saarnivaara 1962; PTS CM 193, kansio 'Dr Uuras Saarni-
vaara', Saarnivaara McIntirelle, 17.12.1968.
- 76 *För biblisk tro* 14/1 (1950), 21–25.
- 77 Hedegård 1954a; LAL DH AI:9, Hedegård William Ed-
wardssonille, 22.2.1955. McIntiren linjauksista ks. McIn-
tire et al. 1957; McIntire 1966.
- 78 LAL DH AI 22, kansio 'International Fellowship of
Evangelical Students'.

kanssa.⁷⁹ Mutta ICCC:n varapresidentin tekemänä ratkaisu oli räikeän epälojaali ja sillä oli kauaskantoisia seuraamuksia.

Hedegårdin muuttuvaa ajattelutapaa kuvaa myös hänen reaktionsa Uppsalaan niin ikään saapuneen ICCC:n johtokunnan jäsenen, pohjoisirlantilaisen presbyteripapin Ian Paisleyn toimintaan. Informoimatta Hedegårdia etukäteen Paisley toi Ruotsiin McIntiren Yhdysvalloissa pitkään käyttämät mielenosoituskelliset katuprotestit katolilaisia ja ekumeenista liikettä vastaan. Tätä Hedegård ei voinut hyväksyä, sillä hänestä kaikki mielenosoitukset olivat ”häpeä ja skandaali”, eikä kunnan kristittyjen tullut sellaisia järjestää. Koska McIntire hyväksyi kyseiset keinot ja käytti niitä itsekin ICCC:n nimissä kotimaassaan muun muassa järjestämällä sarjan suurmielenosoituksia Vietnamin sodan puolesta, Hedegård menetti luottamuksensa McIntiren toimintoihin. Hän ei nähnyt mitään muuta mahdollisuutta kuin erota ICCC:n varapresidentin tehtävästä ja koko järjestöstä. Mukanaan hän uhkasi viedä koko Pohjoismaiden evankelisen neuvoston.⁸⁰

Hedegårdin henkilökohtaisella ratkaisulla oli vaikutuksensa myös hänen suomalaisen verkostoonsa. Useat sen jäsenistä jatkoivat kyllä ICCC:n työssä vielä jonkin aikaa, mutta Hedegård oli ratkaisullaan ja sitä perustelleissa yksityiskirjeissään istuttanut suomalaisten ystäviensä mieleen epäilyn, joka tämän jälkeen vain kasvoi.⁸¹ Kirjeissään Hedegård valitti, kuinka McIntirestä oli tullut toimitavaltaan negatiivinen, ”aina vain itsepäisempi ja dominoivampi”, ja kuinka Jumalalta tuli nyt pyytää rukouksissa apua asiantilan muuttamiseksi.⁸² Hedegårdin vaikutusvalta oli edelleen niin suuri ICCC:n suomalaisjäsenten parissa, että heistä aktiivisin, Stig-Olof Fernström, rohkeni jopa ehdottaa omissa ja Martti E. Miettisen nimissä Hedegårdin haluamaa suunnantarkistusta McIntirelle itselleen. ICCC:n olemassaolon aikana vain harva oli uskaltanut ryhtyä tällaiseen ja vielä harvempi oli selvinnyt yrityksestä, sillä McIntire ei kerta kaikkiaan hyväksynyt kritiikkiä eikä sietänyt sitä esittäviä. Kun Fernström kehotti McIntireä olemaan ”hyvin varovainen” Paisleyn suhteen ja konsultoimaan miehen toiminnan ja persoonan paremmin tuntevia eurooppalaisia, hän tuli otaneeksi ison askeleen tiellä ulos ICCC:n piiristä.⁸³

Hedegård kuoli vajaa kolme vuotta myöhemmin. McIntire tunsikin edelleen niin suurta kunnioitusta vanhaa ystäväänsä kohtaan, että hän päätti henkilökohtaisesti lentää tämän hautajaisiin.⁸⁴ Jälkikäteen tarkasteltuna vuoden 1968 välirikko ja sen jälkimainingit muodostivat kuitenkin käännekohdan paitsi Hedegårdin myös hänen ICCC:hen luotsaamiensa suomalaisten suhteissa kansainvälisesti järjestäytyneeseen fundamentalistiseen liikkeeseen. Pohjolan evankelisesta neuvostosta ei tämän jälkeen enää kuultu; se vetäytyi ICCC:n piiristä ja pian tämän jälkeen lakkasi toimimasta. Suomalaisia toimi tämän jälkeenkin ICCC:ssä, mutta Hedegårdin suunnantarkistuksen ja varsinkin hänen kuolemansa jälkeen yksi toisensa jälkeen muuttui yhä varauksellisemmaksi ja vähitellen irtautui järjestön jäsenyydestä ja vaikutuspiiristä. 1970-luvun loppuun mennessä jopa *Uuden tien* alkuperäinen päätoimittaja Martti Kaipainen, joka vielä vähän aiemmin oli anellut McIntirelta rahaa, puolustanut tätä julkisesti ja ottanut aktiivisesti osaa ICCC-työhön, alkoi viestittää, ettei halunnut enää vastaanottaa tämän *Christian Beacon* -lehteä. Kun viesti ei mennyt perille, Kaipainen tuhtuneena ilmoitti eroavansa ICCC:stä.⁸⁵

JOHTOPÄÄTÖKSET

David Hedegårdin merkitys viidesläisten ja näiden linjoilla olleiden evankelisten kansainväliselle verkostoitumiselle oli ollut niin pitkään niin keskeinen, että ilman häntä edes ICCC:hen kaikkein myönteisimmin suhtautuneista Kansanlähetyksen aktivisteista ei lopulta tullut järjestön pysyviä toimijoita. Alun perinkin suomalaisten herätyskristittyjen päätyminen juuri ICCC:n eikä sitä haastaneen, toimitavoiltaan maltillisemmän ja vähemmän kalvinistisen NAE:n huomaan oli paljolti Hedegårdin ansiota. Toki suomalaisilla oli muitakin, vanhempia ulkomaisia verkostoja, etenkin lähetystyössä ja diakoniassa, mutta juuri hedegårdilainen verkosto oli vienyt heidät ICCC:n amerikkalaisjohtoisen fundamentalismin vaikutuspiiriin. Hedegårdia tarvittiin myös heidän pitämisessään ICCC:ssä.

Hedegård oli luterilaisten edusmies ja turvaa- ja ICCC:ssä. Hänen vakuuttelunsa järjestön linjan ja tunnustuksellisen luterilaisuuden yhteensopi- vuudesta olivat tärkeitä suomalaisille, sillä näiden

kahden välillä oli oikea epäsuhta. Hedegård itse oli saanut reformoituja vaikutteita ja haki alusta alkaen amerikkalaistyyppistä yhteisrintamaa, joka toimisi osana laajempaa maailmanlaajuista ekumenian-vastaista ja biblisististä liikettä. Hänen suomalaiset ystävänsä sen sijaan etsivät ennen muuta rahoitusta, muuta aineellista apua ja rohkaisua omille kotimaisille hankkeilleen, eikä heidän suunnitelmissaan ollut luterilaisesta tunnustuksesta tinkiminen ICCC:n linjausten takia. Opillisesti Hedegårdin suomalaiset ystävät olivat toki samoilla linjoilla evankelioinnin, herätyksen ja raamatuntulkinnan osalta, moni myös ekumeniavastaisuudessa ja lopunaikojen tulkinnoissa, mutta tämä ei tarkoittanut, että he olisivat pitäneet ICCC:ta opillisesti tai toimitavoiltaan ongelmattona järjestönä. Pikemminkin useimpien viidesläisten johtajien mielestä ICCC oli enemmän oikeassa kuin väärässä, ja sen kanssa voitiin tehdä yhteistyötä niin kauan kuin parempaa vaihtoehtoa ei ollut tarjolla.

Hedegård oli se, joka saattoi joitakin evankelisten johtohahmoja ja huomattavan määrän viidesläisiä ICCC:n yhteyteen ja samalla reformoidusti fundamentalistisen allianssityyppisen vaikutuksen alle. Voidaan olettaa, että tämä jätti jälkensä viidesläisyyteen, joskin jäljen tarkkan laadun analysoiminen edellyttäisi lisätutkimuksia suomalaisista lähteistä. Olennaista on tunnustaa, että monet viidesläiset, varsinkin Uuras Saarnivaara ja Kansanlähetyksen nuoremmat aktivistit, olivat alusta alkaen tiiviissä yhteydessä tähän kylmän sodan aikaiseen yleismaailmalliseen fundamentalistiseen liikkeeseen ja saivat siltä vaikutteita. Tämä yhteys syntyi David Hedegårdin kautta ja ansiosta, joten hänen paikansa 1900-luvun jälkipuoliskon suomalaisen herätyskristillisyyden historiassa on tunnustettava mitä keskeisimmäksi.

LÄHTEET

- ACCC-ICCC American Council of Christian Churches/
International Council of Christian Churches
-kokoelma
- CM Carl McIntiren kokoelma
- LAL *Landsarkivet, Lund*
- DH David Hedegårdin kokoelma

- PCAHC Presbyterian Church in America Historical
Center, St. Louis, MO
- PTS Special Collections, Princeton Theological Se-
minary, Princeton, NJ

HAASTATTELUT

- Celeste McIntire Bashaw Clark 23.9.2013.
Stig-Olof Fernström 22.1.2014.

LEHDET

- Bulletin of the I.C.C.C.* 1950
Christian Beacon 1936–1990
För biblisk tro 1936–1971
Reformation Review 1955–1974

KIRJALLISUUS

- AURANEN, ARI
2008 *Lestadiolais-uuspietistinen konservatiiviteologi: Uuras Saarnivaaran elämä ja toiminta vuoteen 1966.* Studia Historica Septentrionalia 53. Rovaniemi: Pohjois-Suomen historiallinen yhdistys.
- FERNSTRÖM, STIG-OLOF
1962 ”En finländsk student om kongressen i Amsterdam”. *För biblisk tro* 26/5, 222–224.
1963 ”My Experiences on a World Council of Churches Scholarship”. *Christian Beacon* 6.6.1963, 3, 6.
- FRANDELL, BRUNO W.
2011 *Contending for the Faith: The Apologetic Theology of David Hedegård.* Diss. Trinity College of the Bible and Theological Seminary.
- FRANZEN, RUTH
1987 *Studentekumenik och väckelse.* Suomen kirkkohistoriallisen seuran toimituksia 140. Helsinki.
- GERHARDSSON, KERSTIN
1992 ”Hedegård, David”. *Nationalencyklopedin, GRAM-HIL*, 8. Höganäs: Bokförlaget Bra Böcker, 477.

-
- 79 Stig-Olof Fernströmin haastattelu 22.1.2014.
80 LAL DH AIIa 5, Hedegård Paisleylle, 16.6.1968, Hedegård McIntirelle, 16.6.1968, 23.12.1968, 9.2.1970 ja 4.3.1970.
81 Stig-Olof Fernströmin haastattelu 22.1.2014.
82 LAL DH AI:12, Hedegård Fernströmille, 9.12.1968.
83 LAL DH AI:12, Fernström McIntirelle, 29.1.1969.
84 PTS CM 27, kansio 'McIntire – Notes, Personal, etc', Carl McIntire C. T. McIntirelle, 7.10.1971.
85 PTS CM 9, kansio 'Kaipainen, Rev. Martti', Kaipainen McIntirelle, 19.1.1965; PTS CM 35, kansio 'Finland', Kaipainen McIntirelle, 7.9.1977.

- HANKINS, BARRY
2008 *Francis Schaeffer and the Shaping of Evangelical America*. Grand Rapids, MI: Eerdmans.
- HEDEGÅRD, DAVID
1936 *Den moderna Kristusförnekelsen: Några ord om den liberala teologin och dess förstörelseverk*. Stockholm: Evangeliska Fosterlands-Stiftelsens Bokförlag.
1946 *Pyhän Hengen työ*. Helsinki: Kuva ja Sana.
1948 "Ett Amsterdam-möte på biblisk grund". *För biblisk tro* 12/3, 114–119.
1950 "The Situation in Scandinavia". *Christian Beacon* 27.7.1950, 2.
1953 *Söderblom, påven och det stora avfallet*. Örebro: Evangeliiipress.
1954a "Redaktionellt". *För biblisk tro* 18/4, 145–148.
1954b "Redaktionellt". *För biblisk tro* 18/5, 193–196.
1955a "Secularizing Tendencies in Modern Theology". *Reformation Review* 1/2, 7–22.
1955b "The Lundensian Theology". *Reformation Review* 2/2, 65–78.
1959 "What Does Barthianism Really Teach?". *Reformation Review* 6/4, 211–219.
1960 "Christ and the Great Apostasy". *Reformation Review* 8/1, 44–52.
1964 *Nya testamentet på vår tids språk*. Stockholm: Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen.
- HEDEGÅRD, DAVID & BERG, ARTHUR
1954 "The Ecumenical Movement under Discussion in Norway". *Reformation Review* 1/1, 33–37.
- HEDEGÅRD, DAVID & SAARISALO, AAPPELI
1939 *Biblisk uppslagsbok: En handbok för bibelläsare*. Stockholm: Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen.
- HEDEGÅRD, DAVID & SAARNIVAARA, UURAS
1960 *Kohti suurta Baabelia: Liberaaliteologia, ekumenia ja Raamattu*. Lappeenranta: Kansalliskirjapaino.
- HEIENE, GUNNAR
2005 "Theology and Spirituality". *Nordic Folk Churches: A Contemporary Church History*. Ed. Björn Ryman, Aila Lauha, Gunnar Heiene & Peter Lodberg. Grand Rapids, MI: Eerdmans, 122–148.
- HEINO, HARRI
1997 *Mihin Suomi tänään uskoo?* Helsinki: WSOY.
- ICCC
1948 *Constitution of the International Council of Christian Churches*. Amsterdam: ICCCC.
1954 *Minutes of Proceedings, Third Plenary Congress of the International Council of Christian Churches, Philadelphia, USA, August 3–12, 1954*. Amsterdam: ICCCC.
1955 *Minutes of Proceedings of the Scandinavian Evangelical Conference of the International Council of Christian Churches, Held at Jönköping, Sweden, July 21st–August 7th, 1955*. Amsterdam: ICCCC.
1958 *The Testimony of the ICCCC*. Amsterdam: ICCCC.
1965a *The Reports and Messages of the 6th Plenary Congress of the International Council of Christian Churches, Geneva, Switzerland, Hotel Intercontinental, August 5–11, 1965*. Amsterdam: ICCCC.
1965b *6th Plenary Congress, International Council of Christian Churches, Geneva, Switzerland, August 5–11, 1965*. Amsterdam: ICCCC.
1973 *ICCC Silver Jubilee Eighth World Congress*. Collingswood, NJ: ICCCC.
- JUNKKAALA, TIMO
1990 *Urho Muroma – herätysaarnaja*. Kauniainen: Perus-sanoma.
- KAKKURI, TEEMU
2011 *Evankelinen liike kirkossa ja yhteiskunnassa: Aktiivisten uudistusliike ja konservatiivinen sopeutuja*. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto.
- LATVALA, PIA
2008 *Valoa itään? Kansanlähetys ja Neuvostoliitto 1967–1973*. Suomen kirkkohistoriallisen seuran toimituksia 209. Diss. Helsinki.
- LODBERG, PETER
2005 "Church and Society". *Nordic Folk Churches: A Contemporary Church History*. Ed. Björn Ryman, Aila Lauha, Gunnar Heiene & Peter Lodberg. Grand Rapids, MI: Eerdmans, 99–121.
- MACHEN, J. GRESHAM
1923 *Christianity and Liberalism*. Grand Rapids, MI: Eerdmans.
- MACRAE, ALLAN
1959 "The Oslo Conference". *Reformation Review* 7/1, 41.
- MALK, PER-OLOF
1964 "Den nordiska evangeliska konferensen i Helsingfors". *För biblisk tro* 28/4, 216–219.
1965 "Jesus Kristus – vägen, sanningen och livet". *För biblisk tro* 29/5, 218–220.
- MERILÄINEN, JUHA
2009 *Suomi ja Euroopan kirkollinen jälleenrakentaminen 1945–1948*. Diss. Helsinki. Helsinki: Suomen tiedeseura.

MCINTIRE, CARL

1956 "The Future of the International Council of Christian Churches". *Reformation Review* 3/3, 154–168.

1966 *Billy Graham in Poland*. Collingswood, NJ: Twentieth Century Reformation Hour.

MCINTIRE, CARL ET AL.

1957 *A Ministry of Disobedience: Christian Leaders Analyze the Billy Graham New York Crusade*. Collingswood, NJ: Christian Beacon Press.

MIETTINEN, MARTTI E.

1969 "Intryck från ICCC:s konferens i Cape May, N.J. USA". *För biblisk tro* 33:1, 13–15.

NIIRANEN, PEKKA

2008 *Martti Simojoki, kirkon ääni*. Helsinki: Kirjapaja.

RUOTSILA, MARKKU

2011 "Suomi fundamentalistien lähetyskenttänä 1945–1964". *Suomen kirkkohistoriallisen seuran vuosikirja* 101, 84–107.

2012 "Carl McIntire and the Fundamentalist Origins of the Christian Right". *Church History* 81 (June), 378–407.

2015 *Fighting Fundamentalist: Carl McIntire and the Politicization of American Fundamentalism*. New York: Oxford University Press.

SAARISALO, AAPELI

1937 "Kring profeten Jesajas bok". *För biblisk tro* 1/3, 121–126.

1943 "Sionismen och Palestina". *För biblisk tro* 7/3, 114–117.

SAARNIVAARA, UURAS

1960 "The Kingdom of God and the Theory of Evolution". *Christian Beacon* 10.11.1960, 3, 6.

1961 "The Truth of the Bible and the Errors of Our Time". *Christian Beacon* 17.8.1961, 3, 6.

1962 "Finland: Ten Strong Theses on Church Apostasy". *Reformation Review* 9/3, 177–181.

1964 "Right and False Ecumenism: The Back-to-Rome Movement". *Christian Beacon* 1.10.1964, 4–5.

1965 "Antichrist and Babylon the Great". *Christian Beacon* 4.3.1965, 4–5.

VUOLLO, MARTTI

2003 *Martti E. Miettinen – periaatteen mies*. Helsinki: Uusi Tie.